

Біографія

Максим Тадейович Рильський народився 19 березня 1895 року в Києві. Його батько, етнограф, громадський діяч і публіцист Тадей Рильський, був сином багатого польського пана Розеслава Рильського і княжни Трубецької. Один з предків Рильських у XVII столітті був київським міським писарем. Дід був учнем базиліянської школи і під час взяття Умані гайдамаками у 1768 році ледве не був страчений. Тадей Рильський разом з Володимиром Антоновичем та групою інших польських студентів вирішили присвятити себе вивченню історії України й віддати своє життя народу, серед якого жили. В історії цей рух відомий як рух хлопоманів.

Мати Максима Рильського, Меланія Федорівна, була простою селянкою з села Романівки (нині Попільнянського району Житомирської області). 1902 року помер його батько, і родина переїхала з Києва в Романівку. Максим спершу навчався в домашніх умовах, потім у приватній гімназії в Києві. Змалку познайомився з композитором М.Лисенком, етнографом, дослідником і збирачем українських народних дум та пісень Д.Ревуцьким, актором і режисером П.Саксаганським, етнографом та фольклористом О.Русовим, які справили на нього великий вплив. Деякий час він жив і виховувався в родинах М.Лисенка та О.Русова. Після приватної гімназії Рильський у 1915—1918 роках навчався на медичному факультеті Київського університету Св.Володимира, потім на історико-філологічному факультеті Народного університету в Києві, заснованому за

гетьмана Павла Скоропадського, але жодного з них не закінчив. Займався самоосвітою, вивченням мов, музикою.З 1919 по 1929 рік вчителював у селі, зокрема й у Романівці, а також у київській залізничній школі, на робітфаці Київського університету та в Українському інституті лінгвістичної освіти. Перша збірка його поезій «На білих островах» вийшла 1910 року. У 1920-х роках Рильський належав до мистецького угруповання «неокласиків», переслідуваного офіційною критикою за декадентство, відірваність від сучасних потреб соціалістичного життя. Протягом десятиріччя вийшло десять книжок поезій та декілька книжок поетичних перекладів, зокрема 1927 року — переклад поеми Адама Міцкевича «Пан Тадеуш».

1931 року Рильського заарештовує НКВД, й він майже рік просидів у київській Лук'янівській тюрмі. Його товариші-неокласики Д.Загул, М.Драй-Хмара, П.Филипович, М.Зеров були репресовані й загинули в концтаборах.

З 1931 року творчість Рильського зазнає змін, він, не в змозі виступити проти режиму, змушений поставити свою поезію на службу йому. Його творчість ділиться на два річища — офіційне та ліричне, в останньому йому вдавалося створити незалежні від політики, суто мистецькі твори, які пережили його. У радянську добу Рильський написав тридцять п'ять книжок поезій, кращі серед яких — «Знак терезів» (1932), «Літо» (1936), «Україна», «Збір винограду» (1940), «Слово про рідну матір», «Троянди й виноград» (1957), «Голосіївська осінь», «Зимові записи» (1964); чотири книжки ліро-епічних поем, багато перекладів зі слов'янських та західноєвропейських літератур, наукові праці з мовознавства та літературознавства. 1943 року його обрано академіком.

У 1944—1964 роках Максим Рильський був директором Інституту мистецтвознавства, фольклору та етнографії АН України. 1960 року йому було

присуджено Ленінську премію, у 1943, 1950 — Державну премію СРСР. Помер Максим Тадейович Рильський 24 липня 1964 року. Поховано його у Києві, на Байковому кладовищі.

Про письменника

Ще у 1923 році Максим Рильський, відповідаючи на звинувачення офіційної критики в декадентстві, відірваності від сучасності та соціалістичної революції, писав: «Я можу одгукуватися ліричним віршем тільки на минуле, тільки на те, що осталося у душі і може мати прозору форму, питому моїй манері. Інакше писати не можу». Рильський опирався як міг, і зумів написати під нищівним обстрілом критики, з тавром декадента й в умовах справжнього терору десять книжок чудових ліричних поезій і ліро-епічних творів, кілька книжок перекладів, з-поміж яких і нині неперевершеним залишається переклад «Пана Тадеуша» Адама Міцкевича (1927).

Вже в першій своїй книжці «На білих островах» п’ятнадцятирічний Рильський демонструє вільну й вишукану ритмічну організацію слова. У цій книжці виявилася найголовніша риса поета — писати ясно, лаконічно, прозоро і водночас глибинно мудро. Він був великим майстром сонета, форма якого вимагала лаконічності, суворої дисципліни, граничної стислості думки і слова, що, звичайно, у часи, коли процвітало революційне псевдоноваторство, засноване на фальшивих ідеологічних гаслах 20-х років, викликало нерозуміння, осуд «революційних» теоретиків літератури. Хто не знищував класичної форми, думки, самої природи поетичного слова, той оголошувався ретроградом, а згодом і ворогом народу:

«геніальні» Тичини, Сосюри, інші… Геть руки! Не хапайтесь за колеса локомобілів історії, — писав 1927 року один з тогочасних офіційних ультралівих поетів-«революціонерів» Гео Коляда. Ці слова стосувалися й Рильського, якого

лідер правовірної марксистської критики В.Коряк називав «людиною з ідеологією феодала», що в ті роки було рівнозначне судовому вирокові.

Але той же Коряк, мабуть, сам того не усвідомлюючи, паплюжачи поета, несамохіть дав високу оцінку Рильському і його лірици: «…думка лине слухняно за поетом, за його карбованими сонетами, туди, в забуті панські маєтки з їхніми бібліотеками, з книжками, оправленими в оксамит та сап'ян, з колекціями люльок та турецьких ятаганів». Справді, Максим Рильський з молодих років і до останніх днів життя був гранословом, завжди був захоплений творчістю великих поетів минулого. Потрібно було мати мужність, щоб писати ніжну лірику і суворі сонети та октави в той час.

Вже через багато років Максим Тадейович, не маючи зла на своїх хулителів, через яких він відбув ув'язнення і, на щастя української культури, залишився живий, напише, що термін «неокласики прикладено було випадково і дуже умовно до невеличкої групи поетів та літературознавців», а своїх критиків він називає усього лиш «дуже рішучими людьми». Максим Рильський мав неперевершений хист імпровізатора й чудово грав на роялі, навчившись цього у великого українського композитора Миколи Лисенка. Мабуть, саме цим пояснюється особлива ніжність, чистота, мелодійність лірики Рильського. Найперше, що вражає в його віршах, — це багатство мотивів. До традиційних з української поезії Рильський долучив мотиви, почерпнуті з античної та західноєвропейської, а в нові часи — з сучасного життя та його реалій. Його вірші багаті на літературні та філософські ремінісценції, звертання до ясних і трагічних, але достоту земних людських почуттів.

Хіба я не крапля мала, Що світ необмежний одбила,- Лиш грунту свого не знайшла, Лиш крила родимі згубила! — писав Рильський у шістнадцятирічному віці. Саме цю ясність світовідчуття, дитинне захоплення радістю життя проніс поет через усе

своє життя. Навіть у вимушених обставинами змінах свого творчого кредо, коли, за його словами, «сучасність заговорила», він насамперед вслухався у порухи людської душі, в глибини людських переживань.

Поетичне слово в нього наснажене зосередженою думкою, енергією, закуте в класично прозорі й гармонійно виважені форми. Він на догоду часу не змінював свого ставлення до класичного розуміння майстерності поета, не збивався на манівці одвертого вульгаризаторства або псевдоноваторства, а вбачав свій шлях у вірності поетичній класичній традиції, засвоюючи нові впливи «як мисливець обережний», за його словами. І навіть пишучи «симфонію мускулатур», він намагався все-таки ловити музику часу. «Нове життя нового прагне слова», — змушений був написати Рильський, але серед багатьох офіціозних, хоч і талановито написаних, поезій 30-50-х років раз у раз з'являються справжні шедеври, які навічно залишають Рильського серед видатних поетів сучасності.

Рильський сповідував символістичну естетику, яка захоплювала його у творах Бодлера, Рембо, Малларме, Верлена, Блока та Анненського. Саме від символізму, а також від української народної пісні взяв поет музикальність своєї поезії. Навіть його сонети та октави надзвичайно пісенні, мелодійні. Завдяки Рильському та неокласикам українська поезія зрівнялася із західноєвропейською у використанні найскладніших форм вірша — терцини, октави, сонета, різних метричних засобів — від гекзаметра до верлібра.

Особливою майстерністю відрізняються сонети Рильського, в яких він немов вигострював свою поетичну майстерність. За висловом Ю.Лавріненка, дослідника його творчості, «може, саме тому Рильський вибрав сонет та дав йому ще один вислів, цим разом вислів української туги за визволенням із провінціялізму, за «великою землею» культури. Прагненням до «великої землі» культури, до краси й

повновагості слова, до мудрості народу позначене усе творче життя видатного поета.

Максим Рильський був душею і совістю свого народу. Він був не просто поет, а мислитель, філософ, мудрець і працелюб, який зі свого Голосієва у Києві, мудро примруживши, бачив увесь світ, але ніколи не забував своєї Романівки. Тому й міг, осягнувши вершини світової культури, заповісти нащадкам: Як парость виноградної лози, Плекайте мову. Пильно й ненастанно Політь бур'ян. Чистіша від сльози Вона хай буде. Вірно і слухняно Вона щоразу служить вам, Хоч і живе своїм живим життям. Прислухайтесь, як океан співає — Народ говорить.